

ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΣΑΜΟΥ

Το πολιτικό και το στρατιωτικό σύστημα ήταν τα δυο κύρια συστατικά του τοπικού πολιτεύματος της Σάμου κατά την επανάσταση του 21 όσον αφορά την διοικητική οργάνωση του νησιού. Από την εξ αρχής εφαρμογή του και την από τα 1823 και μετά παγιοποίησή του εκφράστηκε το «πνεύμα» του συστήματος όπως σε ορισμένες πηγές καταγράφεται, η ουσία δηλαδή του τοπικού πολιτεύματος που θα μπορούσε να συνοψισθεί στα εξής:

1. Η εσωτερική διοικητική οργάνωση του νησιού είναι αυτοδύναμη και δεν έχει ανάγκη διορισμών υπαλλήλων έξωθεν, ακόμα κι αν αυτοί γίνονται από την κεντρική κυβέρνηση.
2. Η διοίκηση του νησιού αφορά το σύνολο των κωμοπόλεων και χωριών και δεν μπορεί να υποκαταστασθεί από επιμέρους διοικήσεις.
3. Η τήρηση των νόμων αποτελεί συστατικό οργανωμένης πολιτικής κοινωνίας και τούτο ισχύει για όλους τους πολίτες και όλες τις κοινότητες εξίσου.
4. Η συνέλευση του Κοινού της Σάμου αποφασίζει για τα μεγάλα ζητήματα, εκλέγει και ελέγχει τους άρχοντες.
5. Ισονομία και δικαιοσύνη αποτελούν τις δυο μεγάλες αρετές και την πολιτική ιδεολογία πάνω στις οποίες στηρίζεται το σύστημα.

Τα παραπάνω επαληθεύονται από τα γεγονότα και τις πηγές της εποχής.

Εκτός του διορισθέντος Ψαριανού επάρχου στη Σάμο το 1823 που δεν έγινε δεκτός, είχε διορισθεί και λιμενάρχης Υδραίος που είχε ήδη έλθει στο Βαθύ τον Ιούνιο. Η Συνέλευση των πληρεξουσίων αντέδρασε άμεσα και ζήτησε από τους εφόρους του Βαθιού και τον καπετάν Κ. Λαχανά να τον αποπέμψουν αποζημιώνοντάς τον για τα έξοδα που έκαμε. Ο διορισμός του αντέβαινε στο «πνεύμα του τοπικού διοργανισμού». Το τοπικό πολιτικό σύστημα προέβλεπε διορισμούς ντόπιων σε όλα τα αξιώματα οι οποίοι είχαν την υποχρέωση να λογοδοτούν στην τοπική συνέλευση είτε άμεσα οι ίδιοι, είτε έμμεσα μέσω του γενικού διοικητή που τους διόριζε.

1823, Ιουνίου 14. Χώρα

αριθ. 35

Κύριοι έφοροι του χωριού Βαθύ και Κύριε Κ:[απετάν] Κωνσταντή Λαχανά!

Εμάθαμεν, ότι ήλθεν εις τα αυτόθι νέος λιμενάρχης Υδραίος διά την Νήσον μας· εις το οποίον μεγάλως εξενίσθημεν, διότι η πατρις μας ούτε λιμενάρχην ούτε άλλον ξένον υπουργόν της εφρόντισε να ζητήσει, ως έχουσα θεία χάριτι τους αναγκαίους όλους υπουργούς της, και μηδενός αμοιρούσα. Ο νέος λοιπόν λιμενάρχης ως διόλου περιττός εις την Νήσον μας δύναται να επιστρέψη ελευθέρως οπόθεν ήλθεν, αφού λάβη αυτόθεν γρη[όσια] εκατόν διά τα έξοδά του, κατά την κοινήν ημών απόφασιν, επειδή ημείς δεν ημπορούμεν ποτέ να φερθώμεν παρά το πνεύμα του τοπικού ημών Διοργανισμού. Υγιαίνετε.

Χώρα, 1823: Ιουνίου 14

Εκ της κοινής Συνελεύσεως των πληρεξουσίων των χωριών.

Οι εν τη Κοινή Συνελεύσει πληρεξούσιοι των χωριών της Σάμου.¹

[η σφραγίς της Νήσου]

Το τοπικό πολίτευμα αποδεικνυόταν μέρα με τη μέρα σωτήριο για τα εσωτερικά πράγματα του νησιού. Η εφαρμογή του κατά το συμπέρασμα της συνέλευσης έφερε ησυχία και ειρήνη στο εσωτερικό του νησιού, ομόνοια μεταξύ των κατοίκων, όπως το απαιτούσαν οι δύσκολες περιστάσεις. Αυτό εκφράστηκε σε έγγραφο της Κοινής Συνέλευσης προς τον Λυκούργο και προς την κεντρική διοίκηση ως εξής: α. «Πανευγενέστατε Αρχηγέ της Πατρίδος μας! .... δεν έλειψες κατ' αρχάς να εισάξης εις αυτήν τα ορθά της ελευθερίας φρονήματα, δεν εδειλίασες να αντιπαραταχθής μετ' ολίγων ανθρώπων εις την πρώτην εκείνην ορμήν των εχθρών, δεν έλειψες να εφεύρης το στρατοπολιτικόν τούτο σύστημα, και να συνενώσης δι' αυτού παραδόξως τα διεστώτα...». Και β. «... επειδή ό πατριώτης ημών λ. Λυκούργος, απ' αρχής πρώτος ανήψε το υπέρ ελευθερίας πύρ εις τας ψυχάς τών Σαμίων (και τας σπαραττούσας αυτήν διχοστασίας, δι' οργανισμού στρατοπολιτικού νουνεχώς διαλύσας, εις ένωσιν και σύμπνοιαν μίαν κατέστησε...».

Υπήρξαν και περιπτώσεις παρερμηνειών και παραβιάσεων όσων επεδίωκε να επιβάλει το στρατοπολιτικό σύστημα, όπως συνέβη με την κωμόπολη Νέου Καρλοβάσου, όπου φαίνεται μερικοί αψηφούσαν νόμους και δικαστήρια και ενεργούσαν όπως εκείνοι νόμιζαν, ασκώντας τη δική τους εξουσία στα περίξ. Ο Λυκούργος με ιδιαίτερο έγγραφό του, τους καλεί όλους να υποταχθούν στους νόμους, διότι μόνο έτσι μπορεί να υπάρξει κοινωνία πολιτών.

¹ ΓΑΚ Σάμου, φάκ. Γ1, έγγο. 2

1823, Ιουνίου 28

4

Ιδιαίτερον

Κύριοι έφοροι, οικοκύριοι, Καπιτανέοι και λοιποί κάτοικοι του Νεο καρλοβάσου!

Καμμία πολιτική κοινωνία δεν ημπορεί να συστηθή, αν δεν επιστηρίζεται εις Νόμους, εις Κριτήρια και εις ανωτέρους και να δεν φυλάττεται η προς αυτούς χρεωστούμένη υποταγή και ευπείθεια. Με λύπην μας ακούομεν ότι μερικοί από το χωρίον σας μήτε εις κριτήρια πειθόμενοι, μήτε Νόμους σεβόμενοι, μήτε εις τους ανωτέρους των υπακούοντες, κάμνουσι πολλάς αταξίας και διαταράττουσι την ησυχίαν και ευταξίαν του χωρίου· επειδή, όταν η θέλησις γίνεται Νόμος, και οι Νόμοι καταφρονούνται, όταν οι ανώτεροι δεν εισακούονται και η δικαιοσύνη καταπατείται από τους φίλους της αδικίας, τι άλλο έπεται ν' ακολουθήση παρά συγχύσεις, ταραχαί και διχόνοια; Η Διοίκησις δεν ανέχεται τα τοιαύτα αδελφοί Καρλοβάσιοι! Διορθώσατε το πολίτευμά σας, στοχασθήτε ότι εις τοιαύτας περιστάσεις το μόνον φθοροποιόν πράγμα είναι η διχόνοια. Γνωρίζομεν όμως ότι όλη η ευταξία του χωρίου σας δεν διαφθείρεται από άλλους ειμή από τα στόματα και έλογα επιχειρήματα μερικών φιλαδίκων και φιλοταράχων. Όποιοι λοιπόν και αν είναι οι τοιούτοι να ησυχάσωσιν εις το εξής παύοντες από τας συνήθεις αταξίας των, διότι κατ' άλλον τρόπον επισύρουσι κατά της κεφαλής των και της τοπικής Διοικήσεως και των άλλων χωρίων την δικαίαν αγανάκτησιν και τέλος πάντων θέλουν παιδευθή αυστηρώτατα ως λυμαιώνες της κοινής ησυχίας. Υγιαίνετε και ομονοείτε πάντες επ' αγαθώ της γλυκυτάτης πατρίδος!

1823: Ιουνίου 28

Ο Γ: Διοικητής

Λ. Λυκούργος²

Οι συνελεύσεις στη διάρκεια της επανάστασης αναδείχθηκαν ως ο ανώτερος θεσμός του πολιτικού σιστήματος, διότι εκφράζουν την κοινή θέληση όλων των κατοίκων αποτελούν την «αλληλένδετον ένωσιν των χωρίων απάντων της πατρίδος μας Σάμου» και από αυτές εκλέγονταν οι «ευπόληπτοι και άξιοι αυτής υπουργοί». Στις συνελεύσεις ελέγχονταν όλοι, όσον ήταν δυνατόν, ποτέ δεν μπορούσαν να λειτουργήσουν όλα τέλεια, αλλά ο έλεγχος, η τιμωρία των

² ΓΑΚ Σάμου, φάκ. Γ1, ό.π.

κακών και η επιβράβευση των εντίμων ήταν στόχος επιδιωκόμενος και έκφραση δικαίου. «Αι συνελεύσεις έχουν χρέος ιερόν να κρίνωσιν και να κατακρίνωσιν ή οίκοθεν ή με προσδιορισμόν τινός επιτροπής κάθε υπουργόν της Πατρίδος, επειδή όταν τιμάται η αρετή και παιδεύεται η κακία, τα μεν φιλότιμα πνεύματα εκτείνονται επί το βέλτιον, η δε κακία εξολοθρεύεται».

Ο Λ. Λυκούργος έδειχνε μεγάλο σεβασμό στις αποφάσεις των συνελεύσεων και έδινε λόγο των πράξεών του, οσάκις προσκαλούνταν για το σκοπό αυτό. Σε μια μάλιστα επιστολή του προς τον Α. Γεωργιάδη ανέφερε με σαφήνεια, απαντώντας στην κατηγορία ότι επενέβαινε στις αποφάσεις των συνελεύσεων, ότι «εγώ καμμίαν συνέλευσιν δεν εβίασα, ούτε είναι δυνατόν να βιασθή συνέλευσις»

Η ιδεολογία πάνω στην οποία στηρίχθηκε το πολίτευμα της Σάμου ήταν η ελευθερία των φρονημάτων και της έκφρασης, η ισονομία και η δικαιοσύνη. Αυτά θεωρήθηκαν απαραίτητα για την ύπαρξη και την επιβίωση κάθε πολιτικής κοινωνίας. Στη Σάμο, κατά την επανάσταση προβλήθηκε μέσω του πολιτικού συστήματός της η πολύ προωθημένη για την εποχή και προοδευτική αντίληψη της ισονομίας των πολιτών ασχέτως περιουσίας ή αξιώματος και της ισοδύναμης εκπροσώπησης μικρών και μεγάλων κοινοτήτων. Διαυγέστατη η ιδέα της ισονομίας, συμβάδιζε και με τις αρχές του διαφωτισμού και με τη χριστιανική παράδοση της ισότητας. Αυτές οι ιδέες διατρέχουν σχεδόν τις περισσότερες συνελεύσεις των οποίων έχουν διασωθεί τα πρακτικά. «καθότι η υψηλή Ιδέα την οποίαν έθεσαν θεμέλιον των πράξεών των, εστάθη Ισονομία και Δικαιοσύνη. ... αυτά τα δύο μόνον είναι η ψυχή εκάστης πολιτικής Κοινωνίας και τα εναντία τούτων αφανισμός και διάλυσις, διά τούτο, το δίκαιον της σμικράς Κώμης εβιάσθη να διαφυλάξη επίσης (=το ίδιο) με το της πρωτίστης των Κωμοπόλεων, καθώς και το του πέννητος πολίτου επίσης με του των πολιτών πρωτίστου, διά να αειθαλεί το σώμα της πολιτικής Κοινωνίας πάντοτε, χωρίς ποτέ να δοκιμάση τον από την ανισότητα των νόμων προερχόμενον κοινωνικόν μαρασμόν».³

Μελαγχολεί κανείς, όταν διαπιστώνει ότι ύστερα από 180 χρόνια ελεύθερου πολιτικού βίου, ύστερα από τόσες δεκαετίες δημοκρατίας ούτε ισονομία ούτε δικαιοσύνη υπάρχουν στη σύγχρονη κοινωνία μας, εφόσον καταπατούνται και προσβάλλονται βάνανυσα από εκείνους που

³ ΓΑΚ Σάμου, Πρακτικά της Λογιστικής Επιτροπής 1832.

όφειλαν να τις περιφρουρούν και να τις διευρύνουν. Συνεπώς Ισονομία και Δικαιοσύνη συνεχίζουν να αποτελούν αιτήματα των σημερινών πολιτών, στόχους και οράματα και για τα σύγχρονά μας πολιτικά συστήματα.

Ο κ. Χρίστος Λάνδρος είναι ιστορικός, προϊστάμενος των Γ. Α. Κ./ Αρχαία Σάμου.

Πρώτη δημοσίευση, εφημερίδα Χαραυγή, φ. 741, 29 Μαρτίου 2010